

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра теорії культури і філософії науки

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

(назва навчальної дисципліни)

НАУКА І КУЛЬТУРА

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
галузь знань 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва)
спеціальність 034 Культурологія
(шифр і назва)
освітньо-професійна програма Культурологія
(шифр і назва)
вид дисципліни за вибором
(обов'язкова / за вибором)
факультет філософський

Завідувач кафедри
теорії культури і філософії науки

(Дмитрій ПЕТРЕНКО)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків-2024

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

- програма навчальної дисципліни
  - конспект лекцій
  - матеріали до семінарських, практичних, лабораторних занять та самостійної роботи студентів 4 критерії оцінки успішності та результатів навчання
- 1 комплекти контрольних завдань з навчальних дисциплін; екзаменаційні білети або комплект контрольних завдань для семестрового контролю
- 2 методичні вказівки для студентів щодо виконання індивідуальних завдань, курсових, дипломних робіт, рефератів тощо

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО

“21” червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАУКА І КУЛЬТУРА

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти __ **перший (бакалаврський)**

галузь знань __ 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва)

спеціальність __ 034 Культурологія
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма __ Культурологія
(шифр і назва)

вид дисципліни __ за вибором
(обов'язкова / за вибором)

факультет __ філософський

2024 / 2025 навчальний рік

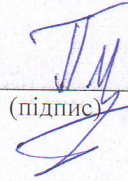
Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету
“21” червня 2024 року, протокол №11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктор філософ. наук, доцент, професор кафедри теорії
культури і філософії науки Титар О. В.

Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського
факультету

Протокол від “17” червня 2024 року № 11

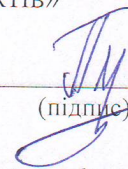
Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Візуальне
мистецтво і менеджмент культурних проєктів»

Гарант освітньо-професійної програми
«Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів»

Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол від “19” червня 2024 року № 10

Голова методичної комісії філософського факультету

(підпис)

Сергій ГОЛІКОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Наука і культура**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 03 – **Гуманітарні науки**_____

спеціальності _____ **034 - Культурологія**_____

спеціалізації _____ **Теорія та історія культури**_____

– *Опис навчальної дисципліни*

- о Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є

Культура становить підґрунтя для будь-якої наукової діяльності. Сучасний науковець має бути людиною гуманітарно розвинутою, що можливо завдяки зверненню до взірців інтелектуальної діяльності людини, які представляє розвиток світової філософської думки щодо культури. Філософія і культурологія формують базове уявлення щодо засад буття, міжлюдських відносин, підіймає питання про сенс існування, шляхи розвитку історії людства, методологічні проблеми науки. Розвиток сучасної науки загалом і природничо-математичних наук зокрема пов'язаний з розширенням цехових дисциплінарних меж, формуванням міждисциплінарних підходів. Звернення до культури має допомогти вченому проблематизувати теоретико-методологічні засади своєї дисципліни, розширити предметне поле дослідження, що допомагає вченому, викладачу, працівнику будь якої галузі орієнтуватися в досить складних проблемах розвитку науки.

Метою курсу є поглиблення знань з філософії та методології наукових досліджень, актуальних методологічних проблем та культури

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Викладання курсу «Культура і наука» для підготовки докторів філософії передбачає:

- поглиблене вивчення слухачами найбільш гострих і актуальних проблем та головних досягнень сучасної наукової думки, теоретичних підходів до наукових досліджень;
- створення теоретичного підґрунтя для наукової діяльності; - поглиблений розгляд методологічних засад наукових досліджень

- о 1.3 Кількість кредитів 3
- о 1.4 Загальна кількість годин 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	

4-й	-й
Семестр	
7-й	-й
Лекції	
24 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
42 год.	год.
Індивідуальні завдання	
12 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

- знання основних сучасних концепцій культурології та філософії науки, фактичних даних, що свідчать про нерозривність культурного, філософського і наукового знання;
- здатність використовувати загальні методи наукового пізнання, користуватися науковим знанням, яке слугує засобом високої комунікативної активності;
- здатність аналізувати, синтезувати та обговорювати сучасні теоретико-методологічні підходи, в межах та поза областю дослідження, ставити загальні теоретичні проблеми та планувати шляхи їх вирішення;
- здатність використовувати критичні знання та критичне мислення
- знання характеру та історичної динаміки основних теоретичних філософських проблем, критичного осмислення їх зв'язку з сучасністю та впливу на інтелектуальний розвиток суспільства і трансформацію науки.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1.

Тема 1. Наука: специфіка, функції та рівні

Наука як форма суспільної свідомості. Її відмінності від інших форм. Унікальність науки. Соціальні функції науки. Структура наукового знання. Три складові наукового знання. Культура і наука

Тема 2. Методи та форми наукового знання.

Форми наукового знання: проблема, факт, гіпотеза, теорія, концепція та їх співвідношення між собою. Методи наукового знання, що використовуються на теоретичному рівні. Загально-логічні методи: дедукція, індукція, абдукція аналогія, аналіз, синтез, метод сходження від загального до конкретного, логічний та історичний методи. Загальнотеоретичні методи: аксіоматичний метод, метод формалізації, гіпотетико-дедуктивний метод. Експеримент та його особливі форми: природний, уявний, фізичне моделювання. Виникнення культурології. Специфіка наукового дослідження культури

Тема 3. Позитивізм та його різновиди. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».

Сутність позитивізму та його основні джерела: специфіка розвитку науки у першу половину XIX століття, індустріальна революція та авторитет наукового знання, механізм повсякденного пізнання. Нормальна наука і революція в науці

Тема 4. Позитивізм та його різновиди. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».

Принципові недоліки та вади позитивізму. Проблема співвідношення між теоретичним та емпіричним у науці та повсякденності. Форма та зміст наукової теорії. Неопозитивізм як спроба обійти недоліки та вади позитивізму через затвердження позитивного змісту теорії. Основні етапи та персоналії неопозитивізму. Логічний та лінгвістичний неопозитивізм.

Тема 5. Постпозитивістські концепції науки Соціальне і культурне в науці.

Відмінність у розумінні науки у позитивізмі та постпозитивізмі: наука як статична система знань і наука як різновид динамічної соціальної діяльності людини по пошуку нових знань. Концепція науки Поппера та принцип фальсифікації. Логіко-методологічні засади цього принципу. Принцип фальсифікації як демаркаційний принцип між наукою та не наукою. Проблема співвідношення між старими та новими науковими теоріями. Комулятивні та некомулятивні концепції науки. Обмеженість принципу верифікації. Теза Дюгема-Куайна та «принцип відповідності» Бора. Концепція науки Куна. Концепція науки Тулміна. Теорія як «популяція» понять які функціонують у «матриці розуміння». Еволюція науки та вплив на науку соціально-культурних факторів. Методологічний анархізм П. Фейерабенда. Вітчизняна філософія науки та її специфіка. Відмінність ролі та місця науки у вітчизняному та західному суспільствах.

Тема 6. Наука та суспільство в культурно-історичному контексті.

Загальні положення про взаємозв'язок між наукою та суспільством. Матеріалістичне розуміння історії. Суспільство як матеріальна система. Необхідність ресурсів та технологій для розвитку суспільства. Технологічні революції за час існування людини: неолітична революція, урбаністична революція, індустріальна революція. Технології як донаукові форми знання. Відмінність технологій від науки. Практичний характер технологій та теоретичний характер науки. Теорія акторів Бруно Латура

Тема 7. Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.

Індустріальна революція у сучасному світі. Розвиток науки та техніки. Формування науково-технічного прогресу у кінці XIX століття як процесу «теоретизації» технологій та «практизації» теорій. Злиття науки та виробництва.

Тема 8. Зростання ролі культурного фактора. Нові трансдисциплінарні підходи
Роль культури у XXI століт

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
л		п	Інд	
1	2	3	4	5
Розділ 1. Філософські засади та методологія наукових досліджень				
Тема 1. Наука: специфіка, функції та рівні.	12	4	4	4
Тема 2. Методи та форми наукового знання.	14	4	4	6
Тема 3. Позитивізм та його різновиди. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».	8	2	2	4

Тема 4. Позитивізм та його різновиди. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».	8	2	2	4
Тема 5. Постпозитивістські концепції науки. Соціальне і культурне в науці	16	4	4	8
Тема 6. Наука та суспільство в культурноісторичному контексті.	8	2	2	4
Тема 7. Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.	8	2	2	4
Тема 8. Зростання ролі культурного фактора. Нові трансдисциплінарні підходи	16	4	4	8
Усього годин	90	24	24	42

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми
1	Наука: специфіка, функції та рівні.
2	Методи та форми наукового знання. Наукове дослідження і культура
3	Позитивізм та його різновиди. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».
4	Позитивізм та його різновиди. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».
5	Постпозитивістські концепції науки.
6	Наука та суспільство в культурно-історичному контексті.
7	Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.
8.	Зростання ролі культурного фактора. Нові трансдисциплінарні підходи
	Разом

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи, теми
1	Підготовка та виступи з доповіддю (за тематикою)
3	Виконання індивідуального дослідницького завдання (аналіз наукових праць)
4	Опрацювання рекомендованої літератури
5	Підготовка до залікової роботи
	Разом

6. Індивідуальні завдання

Реферат

7. Методи контролю

Поточний контроль

- Оцінювання семінарів;
- оцінювання творчих індивідуальних завдань (реферат);
- підсумковий контроль (залік)

8. Схема нарахування балів Залік

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Залік
Розділ 1										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Відвід. лекцій та семінарів	Індивідуальне завдання	Разом	
3	3	3	3	3	3	2	10	10	40	60

T1, T2...T7 – теми

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для заліку
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література Основна література

- Білецький І.П. Філософія і методологія наукового пізнання. – Харків : ХДЕУ, 2001. – 104 с.
- Рассел Б. Історія західної філософії. – К. : Основи, 1995. – 760 с.
- Рьод В. Шлях філософії: XIX–XX ст. К: Дух і Літера, 2010. 368 с.
- Свідзинський А. Самоорганізація і культура. – К. : Вид-цтво ім. Олени Теліги, 1999. – 288 с.
- Соболь О.М. Постмодерн і майбутнє філософії. – К. : Наукова думка, 1997. – 188 с.
- Цехмістро І.З. Голістична філософія науки. – Харків : Акта, 2003. – 288 с.
- Christman J. Social and Political Philosophy. A contemporary introduction. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2002.
- Handbook of Contemporary European Social Theory / Edited by G. Delanty. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2006.
- Nicolesco Basarab. Transdisciplinarity and Complexity : Levels of Reality as Source of Indeterminacy//Bulletin Interactif du Centre International de Recherches et studes transdisciplinaires n° 15 - Mai 2000 / Режим доступу : <http://perso.club-internet.fr/nicol/ciret/> - 8 mai 2000
- The Twentieth Century To Quine and Derrida / Edited by W.T. Jones, R.J. Fogelin. Harcourt Brace Company, 1997.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Титар О.В. Культура Слобожанщини проблеми національно-культурної ідентичності : монографія / О.В. Титар. – Харків : Райдер, 2006. – 240 с.
2. Титар О.В. Українські національні і культурні ідентичності у глобалізованому світі (на прикладі культури Слобожанщини) : монографія / О.В. Титар. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 349 с.
3. Титар О.В. Культурні ідентичності в глобалізованому світі (на прикладі слобожанських національно-культурних ідентичностей) / О.В. Титар // Гуманітарний часопис : зб. наук. праць. – Харків : ХАІ, 2010. – № 1. – С. 114-119.
4. Титар О. Духовність як основа сучасної української ідентичності // Українознавчий альманах. – Вип.23. – Київ, КНУ імені Т. Шевченка, 2018. – С.68-74 // <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/305>
5. Титар, О. (O. Tytar) (2019) Повернення читача: сучасна філософія літератури як філософія читання // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. – Серія «Теорія культури і філософія науки». – 2019. – Вип.60. – С.121-127 // <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/14111>
6. Титар, О. (O. Tytar) (2019) Трансдисциплінарність і «суспільство знання» в розвитку сучасної національної філософії науки // Гуманітарний часопис : збірник наукових праць. – Харків : НАУ «Харків. авіац. ін-т». – 2019. – № 2. – С.13-21 // <http://nti.khai.edu/ojs/index.php/gch/article/view/792/854>
7. Титар О.В. Комунікативна філософія «Божественної комедії» Данте: комунікація з трансцендентним через служіння природі. Гілея: науковий вісник, Ч.2. Філософські науки. Вид-во «Гілея», Київ, – Вип. 151 (№12). Ч.2., 2019. С. 140-145. <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=216>
8. Загрійчук І.Д., Титар О.В. Інтегративна роль філософії у сучасному науковому пізнанні. – Вид-во «Гілея», Київ. 2019. Вип. 153 (№2), – С. 268-272. <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=221>
9. Титар О.В. Філософські аспекти сучасної культури туризму. Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна, серія “Теорія культури і філософія науки”. Х: ХНУ ім. В.Н.Каразіна. 2020, вип.61. с.15 – 22. <http://orcid.org/0000-0001-6771-2916>
<https://doi.org/10.26565/2306-6687-2020-61-01>
10. Tytar Olena. Interaction of scientific and religious discourses in modern philosophical anthropology // Evropský filozofický a historický diskurz (European philosophical and historical discourse). – Прага, 2018. – Vol.4. – №2. – С. 170–177. Індукується в Copernicus (фахова) // https://ephd.cz/wp-content/uploads/2018/ephd_2018_4_2/ephd_2018_4_2.pdf
11. Титар О. В. Філософія як агора культурного діалогу: зустріч Мартина Гайдеггера та Пауля Целана/ Титар О.В., Овчаренко Н.М. Вісник ХНУ імені В.Н.Каразіна Серія Теорія культури і філософія науки. – 2021. – Вип.64. С.6-13. <https://periodicals.karazin.ua/philosophy/article/view> DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-01>(фахове видання України)
12. Титар О. В. Education as a key strategy of postmodern philosophy: overcoming the trauma of non-freedom / Титар О.В., Гаврилюк Ю. Г. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія Теорія культури і філософія науки. – 2021. – Вип.63. С7-14 <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/18071> DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-63-01>(фахове видання України)
13. Титар О. В. Philosophy of Education and Restoration of Principles in the concept of Jurgen Habermas /Tytar O.V., Alimova V., Fradkina N. Вісник ХНУ. Серія Теорія культури і філософія науки. Вип.65. 2022. С.39-48. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2022-65-05>(фахове видання України)
14. Титар О. В. The Frankfurt School as a constructive criticism of the Enlightenment (To The 100Th Anniversary of The Frankfurt School) /Tytar O.V., Alimova V., Fradkina N European philosophical and historical discourse, Praha, 2023, Volume 9, Issue 1, pp.27-34. DOI: 10.46340/ephd.2023.9.1

15.Титар О. В. B.Waldenfels's responsive topography of foreignness: art's responses to contemporary challenges/Tytar O.V., Alimova V. Вісник ХНУ. Серія Теорія культури і філософія науки. 2023. Вип.67. С.14-22. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2023-67-02>

16. Титар О. В. Challenges and opportunities of digital transformation in Ukrainian Education /Кrymska A., Chalii A., Petruk V., Kobzieva O, Tytar O. Futurity education. 2024. 4 (3).182-199. <https://doi.org/10.57125/FED.2024.09.25.11>

Web of Science

17. Титар О. В. Art as Tool for socio-cultural Transformation: a Case-study in the Context of Contemporary Social Change / Tytar O., Dobrovolska Yu., Semko J., Yuhan N. Synesis. V. 16. N. 1. 2024. Pp. 445-460. Accession Number WoS 001177469300004 ISSN168-6785IDS Number KB3T9 (Web of Science)